

تحلیل جنسیتی کیفیت زندگی روستایی در روستاهای بخش شاندیز

خدیدجه بوزر جمهری^۱، حمیده محمودی^۲، فهیمه جعفری^۳، تکتتم سربرقی مقدم^۴

۱- دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد

۲- aazar1334@gmail.com دانشجوی دکتری برنامه ریزی فضایی کارآفرینی در مناطق روستایی، دانشگاه

فردوسی مشهد Ha.mahmoodi@mail.um.ac.ir

۳- دانشجوی دکتری برنامه ریزی فضایی کارآفرینی در مناطق روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد

fahimejafari9@gmail.com

۴- دانشجوی دکتری برنامه ریزی فضایی کارآفرینی در مناطق روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد

T66moghaddam@gmail.com

چکیده

بهبود کیفیت زندگی در یک مکان و یا برای اشخاص و گروه‌های خاص همواره کانون اصلی توجه برنامه ریزان بوده است. لذا این تحقیق با هدف شناسایی شاخص‌های تاثیر گذار در کیفیت زندگی در روستاهای بخش شاندیز و تفاوت بین زنان و مردان می‌باشد. روش انجام تحقیق، توصیفی-تحلیلی و هدف از نوع کاربردی و توسعه‌ای می‌باشد. جامعه‌ی آماری، تعداد ۸ روستا از بخش شاندیز در نظر گرفته شد. تعداد خانوار روستاهای نمونه ۴۷۸۲ می‌باشد و با توجه به فرمول کوکران حجم نمونه معادل ۲۳۸ خانوار است. در این تحقیق متغیر کیفیت زندگی با ۱۰ شاخص و ۳ بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مورد بررسی و اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه‌های مورد نظر، با استفاده از روش‌های تجزیه و تحلیل آماری در محیط نرم افزار Spss مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته است و در اثبات و رد فرضیات از آزمون t دو نمونه‌ای مستقل و تحلیل خوشه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون t دو نمونه‌ای مستقل نشان داد که متغیر کیفیت زندگی با سطح معنی داری کمتر از ۰.۰۵ و مثبت بودن آماره تی تفاوتی معنی دار بین زنان و مردان را اثبات می‌کند. در نتیجه جنسیت فرد بر میزان کیفیت زندگی تاثیر داشته و میزان ارزیابی کیفیت زندگی در بین مردان بیش از زنان بوده است. براساس تحلیل خوشه‌ای، روستای سرآسیاب مطلوبترین روستا و روستای دهنو نامطلوبترین روستا از لحاظ شاخص‌های کیفیت زندگی هستند.

کلید واژه: کیفیت زندگی، شاخص‌های عینی، شاخص‌های ذهنی، روستاییان، بخش شاندیز

۱. مقدمه

«کیفیت زندگی» یکی از مهم‌ترین مسائل پیش روی جهان امروز و از مباحث اساسی در تکوین سیاست گذاری اجتماعی محسوب می‌شود که موضوعاتی چون رفاه، کیفیت زندگی سلامت محور، نیازهای اساسی، زندگی رو به رشد و رضایت بخش، فقر و محرومیت اجتماعی، انسجام

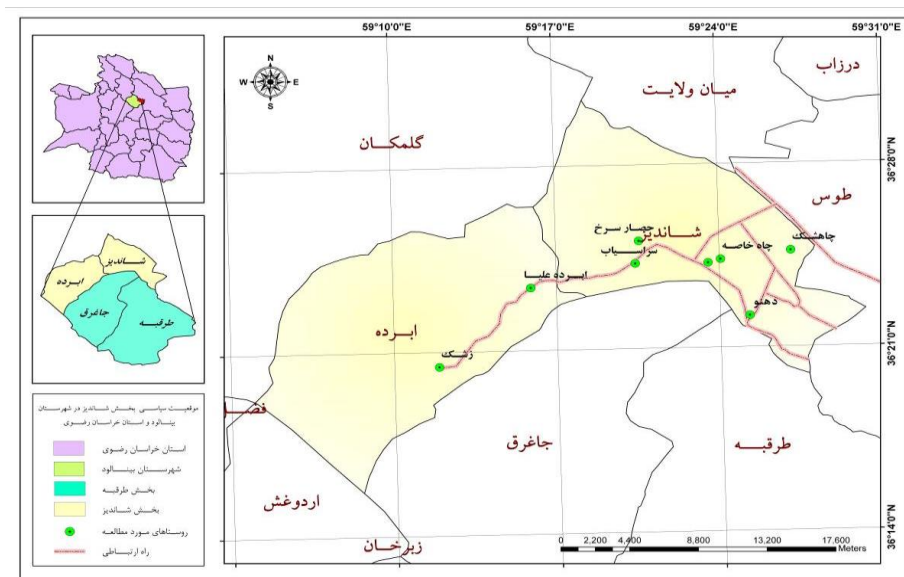
اجتماعی، نوع دوستی و از خود گذشتگی در میان اجتماعات را در بر می‌گیرد (محمودی، ۱۳۹۰: ۱۷). اصطلاح کیفیت زندگی به طور کلی به وضعیت محیطی که مردم در آن زندگی می‌کنند، مثل آلودگی و کیفیت مسکن و همچنین به برخی صفات و ویژگی‌های خود مردم مانند سلامت و دسترسی اشاره دارد (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۹). همچنین کیفیت زندگی به عنوان مفهومی برای نشان دادن میزان رضایت فرد از زندگی و به عبارتی معیاری برای تعیین رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی است. این ابعاد می‌تواند زمینه‌های تغذیه‌ای، آموزشی، بهداشتی، امنیت و اوقات فراغت را شامل شود، از طرفی دیگر امروز در ادبیات برنامه‌ریزی توسعه مباحث کیفیت زندگی به عنوان یک اصل اساسی پیوسته مورد نظر برنامه‌ریزان و مدیران امر توسعه است (قالیباف و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴). مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به شناسایی نواحی مساله‌دار، علل نارضایتی مردم از شرایط زندگی، اولویت‌های شهروندان در زندگی، تاثیر فاکتورهای اجتماعی-جمعیتی بر کیفیت زندگی و پایش و ارزیابی کارایی سیاست‌ها در زمینه کیفیت زندگی کمک کند (رستمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). امروز توافقی عمومی در میان محققان، سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان در خصوص نیاز به مطالعه کیفیت زندگی وجود دارد، به طوری که بهبود کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای، به عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف سیاست‌های عمومی آن جامعه شده و به عنوان شاخص پیشرفت یک اجتماع در نظر گرفته می‌شود. به همین خاطر حیطه مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن در هیچ زمانی به اندازه امروز وسیع نبوده است. (بوستانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۶۸). در پنجاه سال اخیر، ایران از حیث توجه و تأکید بر اغلب شاخص‌های کیفیت زندگی، کشوری کوشا بوده است. از زمان شکل‌گیری نظام برنامه‌ریزی توسعه در چارچوب سازمان برنامه و بودجه تا به حال، رسالت اصلی برنامه‌ها در کشور، گسترش رفاه اجتماعی و توسعه انسانی بوده است. در سیاست‌های توسعه بعد از انقلاب، افزایش سطح زندگی و برقراری عدالت اجتماعی، محوریت برنامه‌ها را تشکیل می‌دهد (عنبری، ۱۳۸۹: ۱۵۰). بنابراین با توجه به اهمیت و ضرورت مطالعه کیفیت زندگی در توسعه روستایی، سنجش کیفیت زندگی و تبیین عوامل موثر بر آن از اهمیتی ویژه برخوردار است لذا این مقاله با هدف سنجش میزان رضایت مندی زنان و مردان روستایی از کیفیت زندگی، شاخص‌های موثر بر کیفیت زندگی آنها را تبیین کند و در صدد پاسخ‌گویی به این پرسش است که کیفیت زندگی روستاییان در چه سطحی قرار دارد؟ از دیدگاه جنسیتی تفاوتی در شاخص‌های متغیر کیفیت زندگی وجود دارد؟

۲. پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت نواحی روستایی و ضرورت مطالعه کیفیت زندگی، پژوهشگران از دیدگاه‌های گوناگون به بررسی ابعاد کیفیت زندگی در نواحی روستایی می‌پردازند. برخی از پژوهشگران به بررسی «تاثیر ارتقا یا تغییرات موقعیت سکونتگاه‌ها» پرداخته‌اند از جمله آن، رضوانی و همکاران (۱۳۸۹) و محمدی و همکاران (۱۳۹۲). برخی به «رابطه و تاثیر کیفیت زندگی با دیگر شاخص‌های موجود در روستاها» می‌پردازند از جمله: پورطاهری و همکاران (۱۳۹۰)، غفاری و همکاران (۱۳۹۰)، محمدی یگانه و همکاران (۱۳۹۱)، دیو سالارو همکاران (۱۳۹۱)، قرنجیک (۱۳۸۹)، O'Brien, (2010) Deller. S., Tsai. T., W. Marcouiller. D., B.K. English. D., Wegren & y Patsiorkovsky (2010)، O'Brien. D, Wegren. S & Patsiorkovsky. V (2010). برخی به از مطالعات به «ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی» پرداخته‌اند از جمله: Don A. Dillman & Kenneth R. Tremblay JR. (1998), (Breerton, Bullock, Clinch, (2011)، Bloom D, Craig P, Malaney, Pia N. (1993)، بدری و همکاران (۱۳۹۲)، گراوندی و پاپ زن (۱۳۹۲)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۲)، فرجی سبکبار و همکاران (۱۳۹۰). برخی از پژوهشگران با استفاده از مدل‌های تکنیک‌های سعی در ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی داشته‌اند از جمله: بریمانی و بلوچی (۱۳۹۲)، با استفاده از منطق فازی، علی زاده و همکاران (۱۳۹۲)، با استفاده از تکنیک روش تشابه به گزینه ایده‌آل فازی را می‌توان نام برد. همانطور که در پیشینه تحقیق ملاحظه شد، تحقیقات متعددی در زمینه کیفیت زندگی در ایران و جهان صورت گرفته است، که همه آنها به نوعی این مقوله از دیدگاه متفاوت در رشته‌های مختلف علمی مورد سنجش قرار دادند. با توجه به اینکه بهبود رفاه و آسایش به عنوان هدف توسعه، وابسته به شناخت هر چه بیشتر عوامل موثر بر کیفیت زندگی انسان است تحقیق حاضر بر آن است که کیفیت زندگی را در روستاهای مورد مطالعه براساس جنسیت مورد بررسی قرار دهد.

۳. روش‌شناسی تحقیق

این مطالعه توصیفی - تحلیلی به صورت مقطعی در شهرستان بینالود، بخش شاندیز انجام شده است. بخش شاندیز شامل ۲ دهستان شاندیز و ابرده با جمعیت روستایی ۱۹۶۶۷ نفر در سال ۱۳۹۰ می‌باشد. از لحاظ وضعیت جمعیتی بخش شاندیز دارای ۱۰۰۲۹ زن و ۱۰۵۲۴ مرد است که با این شرایط نسبت جنسی برابر با ۱۰۴ می‌باشد. بخش شاندیز در شهرستان بینالود و غرب شهر مشهد واقع شده است که موقعیت این بخش را در نقشه زیر می‌توان مشاهده نمود.

نقشه (۱): موقعیت سیاسی بخش شاندیز در شهرستان بینالود و استان خراسان رضوی

جامعه آماری این پژوهش، ۸ روستایی بیش از ۱۰۰ خانوار در بخش شاندیز می‌باشد. با توجه به جدول (۱)، حجم خانوار در روستاهای نمونه برابر ۸۷۰۳ خانوار می‌باشد و با توجه به فرمول کوکران ۲۳۶ خانوار بعنوان حجم نمونه بدست آمده که نسبت به سهم و حجم زنان و مردان هر روستا تعداد نمونه‌ها محاسبه شد. اما چون حجم نمونه در روستای دهنو از تعداد حداقل ۱۰ نمونه کمتر بود در مجموع تعداد نمونه‌ها به ۲۳۸ نمونه افزایش یافت.

جدول ۱: روستاهای نمونه، خانوار، جمعیت و تعداد پرسشنامه‌های تکمیلی

حجم نمونه	مرد	زن	جمعیت ۱۳۹۰	تعداد خانوار	بخش	دهستان	روستاهای نمونه	
۲۴	۱۰۰۰۴	۳۰۳۱۷	۱۰۷۰۶	۱۰۶۱۱	شاندیز	شاندیز	چاهشک	1
۱۰	۳۲۱	۱۰۰۲۳	۵۳۱	۴۹۲			دهنو	2
۱۲	۲۶۶	۸۷۵	۴۶۵	۴۱۰			چاه خاصه	3
۲۲	۴۳۷	۱۰۴۳۹	۷۵۲	۶۸۷			سر آسیاب	4

۵۶	۱,۳۵۳	۴,۶۹۸	۲,۴۱۱	۲,۲۸۷	ابرده	ویرانی	5
۲۲	۵۰۱	۱,۶۲۷	۸۳۱	۷۹۶		حصار سرخ	6
۵۲	۱,۰۰۴	۳,۱۷۷	۱,۶۴۸	۱,۵۲۹		ابرده علیا	7
۴۰	۵۸۲	۱,۸۳۶	۹۴۵	۸۹۱		زشک	8
۲۳۸	۵۴۶۸	۱۷۹۹۲	۹۲۸۹	۸۷۰۳	مجموع		

مأخذ: مرکز آمار و اطلاعات استانداری خراسان رضوی، ۱۳۹۲

برای بررسی کیفیت زندگی در سطح جامعه نمونه شاخص‌های کیفیت زندگی شامل: کیفیت درآمد، کیفیت اشتغال، عدالت اقتصادی، سرمایه‌های اجتماعی، مشارکت اجتماعی، ماندگاری جمعیت، رضایت از دسترسی به زیرساخت‌های ارتباطی، بهزیستی فردی و کیفیت محیط و مسکن بر اساس جدول (۲) مورد سنجش قرار می‌گیرند.

جدول ۲: شاخص‌ها و معیارهای تحقیق

ابعاد	شاخص‌ها	تعداد گویه‌ها
اقتصادی	کیفیت درآمد	متوسط درآمد، میزان درآمد در مقایسه با هزینه‌های زندگی، میزان درآمد در برابر افزایش رفاه خانواده، میزان رضایت از درآمد، میزان رضایت از درآمد زنان شاغل در روستا.
	وضعیت اشتغال	رضایت از محیط کاری، احساس رضایت از شغل با توجه به توانایی‌های خود، میزان اطمینان در برابر از دست ندادن شغل فعلی، مزایای کاری مانند بیمه و بازنشستگی، دسترسی به شغل مناسب برای زنان در روستا، افزایش جمعیت روستا به دلیل دسترسی به شغل مناسب، محرومیت زدایی ناشی از فعالیت‌های شغلی در روستا.
	عدالت اقتصادی	توزیع درآمد در بین اهالی روستا به یک میزان، کالاهای مصرفی با دوام، کیفیت کالاهای مصرفی و نیازمندی‌های روزمره، قدرت خرید مردم روستا.
اجتماعی	سرمایه‌های اجتماعی	میزان اعتماد به اطرافیان در محیط کار و زندگی، میزان روابط راحت و صمیمانه با دیگران، جلسات منظم برای حل مسائل و مشکلات روستا، همکاری اهالی روستا در موقع نیاز به آنها، همبستگی بین مردم روستا، صداقت و روراستی اهالی روستا، ارزش قائل شدن اهالی روستا برای جایگاه اجتماعی و شغلی شما، احساس یکی بودن اهالی روستا.
	مشارکت اجتماعی	میزان مشارکت زنان در مشاغل غیر زراعی، میزان مشارکت جوانان در مشاغل غیر زراعی، میزان مشارکت اهالی روستا در کار گروهی، مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی
	ماندگاری جمعیت	تمایل به ماندگاری سرپرست خانوار در روستا، میزان تمایل به ماندگاری زنان در روستا، انگیزه ماندگاری جوانان در روستا.
	رضایت از میزان دسترسی	رضایت از میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم، رضایت از میزان دسترسی به جایگاه توزیع مواد سوختی، رضایت از میزان دسترسی به خدمات مالی و اعتباری، رضایت از میزان دسترسی به مراکز آموزشی و فرهنگی.

بهبودی فردی	احساس سلامتی و تندرستی، احساس آرامش روحی و روانی، احساس امنیت در روستا، امید به آینده، توانایی تأمین نیازهای اساسی خانوار، امیدواری به بهبود کیفیت زندگی در روستا، احساس شادکامی و سرزندگی.
زیست-محیطی	کاهش آلودگی منابع آب، کاهش آلودگی هوا، کاهش آلودگی صوتی، از بین رفتن مناظر طبیعی روستا، ایجاد فضای سبز در روستا.
کیفیت مسکن	وجود خانه‌های نوساز و بادوام و با کیفیت مناسب، بکارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی، میزان رضایتمندی از شرایط واحد سکونت، کیفیت تسهیلات داخل خانه، وام مسکن.

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

پرسشنامه طراحی شده جهت سنجش کیفیت زندگی روستایی دارای ۵۲ سوال است که کیفیت زندگی را در سه بعد، اجتماعی با ۲۶ گویه، اقتصادی با ۱۵ گویه و زیست محیطی با ۱۱ گویه در طیف لیکرت مورد سنجش قرار داده است. پس از تایید روایی آن از سوی متخصصان و صاحب نظران، برای تعیین پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید. مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای برابر ۰.۸۰۴ به دست آمد که نشان دهنده پایایی نسبتاً عالی و قابل قبول پرسشنامه است.

یافته‌های تحقیق

آمارهای توصیفی

توصیف ویژگی‌های فردی پاسخگویان: از مجموع ۲۳۸ پاسخگویان روستایی مورد بررسی، ۱۱۹ مرد و ۱۱۹ نفر زن بودند. میانگین سن سرپرستان خانوارهای مورد بررسی ۳۷ سال بوده و بیشتر پاسخگویان در رده سنی ۲۵ تا ۳۰ سال قرار دارند. از نظر تأهل اغلب سرپرستان خانوارهای مورد بررسی یعنی ۸۲.۵٪ در صد متأهل و بقیه مجرد می‌باشند. اغلب پاسخگویان (۵۵.۲٪ در صد) دارای تحصیلات پایین‌تر از دیپلم بوده‌اند. ۲۷.۴ درصد دیپلم به بالا و ۱۷ درصد بی‌سواد می‌باشند. از نظر مدت سکونت بیش از ۴۵ درصد پاسخگویان بیشتر از ۱۵ سال می‌باشد. ۲۹.۵ درصد بین ۵ تا ۱۰ سال و ۴.۱ درصد کمتر از ۵ سال در روستای مورد مطالعه سکونت داشته‌اند.

ارزیابی پاسخگویان از کیفیت زندگی

در راستای بررسی وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی با بهره‌گیری از تکنیک آماری T تک نمونه‌ای به تحلیل داده‌ها پرداخته شده است. با توجه به اینکه این آزمون بر فرض نرمال بودن متغیرها استوار است. بنابراین برای اطمینان از نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است. با توجه به مقدار آماره Z ، تمام متغیرها بین -1.96 و $+1.96$ قرار گرفته، پس با اطمینان ۰.۹۵ در صد نتیجه می‌گیریم بین فراوانی‌های مشاهده شده و مورد انتظار تفاوتی وجود ندارد به عبارتی دیگر توزیع جامعه نرمال است.

جدول (۳) آمار توصیفی ارزیابی پاسخگویان از کیفیت زندگی را به تفکیک ابعاد و شاخص‌های مورد بررسی را نشان می‌دهد همانطور که مشاهده می‌شود کلیه شاخص‌های کیفیت زندگی در حد متوسط به پایین ارزیابی شده است. در این میان شاخص «کیفیت مسکن» با میانگین ۳.۵۰ مطلوبترین و شاخص «مشارکت» با میانگین ۲.۴۶ نامطلوبترین شاخص در میان شاخص‌های کیفیت زندگی می‌باشند و همچنین در بعد زیست محیطی با میانگین ۳.۲۷ بیشترین میانگین را در بین ابعاد کیفیت زندگی دارا می‌باشد که نشان دهنده این است که شرایط زیست محیطی در حد مطلوبی قرار دارد.

جدول ۳: وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی با توجه به آزمون T تک نمونه‌ای

ابعاد	شاخص	میانگین	انحراف معیار	میانگین	آزمون t		
					آماره t	سطح معنی داری	سطح معنی داری
بعد اقتصادی	کیفیت درآمد	۲,۷۴	۰,۳۷	۲,۷۷	-۱۱,۸۶	۰,۰۰	-۱۰,۸۳
	وضعیت اشتغال	۲,۵۷	۰,۴۱			۰,۰۰	-۱۶,۲۳
	عدالت اقتصادی	۳,۰۸	۰,۴۷			۰,۰۰	۲,۶۸
بعد اجتماعی	سرمایه اجتماعی	۳,۱۰	۰,۶۳	۲,۸۸	-۴,۹۶	۰,۰۱	۲,۵۸
	مشارکت اجتماعی	۲,۴۶	۰,۶۰			۰,۰۰	-۱۳,۸۴
	ماندگاری جمعیت	۲,۹۰	۰,۴۵			۰,۰۰	-۳,۲۸
	رضایت از دسترسی	۲,۷۹	۰,۴۵			۰,۰۰	-۷,۱۳
	بهبودی فردی	۳,۱۴	۰,۵۴			۰,۰۰	۴,۱۹
بعد زیستی	کیفیت محیط	۳,۰۳	۰,۴۶	۳,۲۷	۱۱,۵۵	۰,۲۹	۱,۰۴
	کیفیت مسکن	۳,۵۰	۰,۵۰			۰,۰۰	۱۵,۷۱

ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای و با احتساب دامنه طیفی شاخص‌ها که بین ۱ تا ۵ در نوسان است، لذا با مقایسه میانگین شاخص‌ها با عدد ۳ می‌توان اهمیت یا عدم اهمیت آن شاخص را بررسی کرد. با توجه به سطح معنی‌دار آزمون تی به دست آمده، در مواردی که کمتر از ۰,۰۵ باشد، فرضیه برابری میانگین با عدد ۳ رد می‌شود و اگر سطح معنی‌دار آزمون تی بیشتر از ۰,۰۵ به دست آید، فرض برابری میانگین با عدد ۳ پذیرفته می‌شود. در نهایت تصمیم‌گیری در مورد اهمیت شاخص به این صورت در نظر گرفته شد که اگر میانگین شاخص بیشتر یا مساوی عدد ۳ باشد، شاخص را با اهمیت در نظر گرفته و در صورتی که میانگین شاخص به طور معناداری کمتر از ۳ باشد، آنرا بی‌اهمیت تلقی می‌کنیم. بنابراین شاخص‌های «عدالت اقتصادی، سرمایه اجتماعی، بهزیستی، کیفیت محیط و کیفیت مسکن» در وضعیت مطلوب تری نسبت به دیگر شاخص‌ها بوده است. در مجموع در بین ابعاد کیفیت زندگی، بعد زیست محیطی با سطح معنی‌دار کمتر از ۰,۰۵ و مثبت بودن آماره تی از مطلوبیت بیشتر برخوردار است.

آزمون مقایسه میانگین شاخص‌های متغیر کیفیت زندگی در بین مردان و زنان روستایی

در پژوهش حاضر با استفاده از تکنیک آماری آزمون T دو گروه مستقل به بررسی پرسش اصلی تحقیق «از دیدگاه جنسیتی تفاوتی در شاخص‌های متغیر کیفیت زندگی وجود دارد؟» پرداخته شده است. برای انجام آزمون t دو گروه مستقل، ابتدا لازم است برابری واریانس‌ها به کمک آزمون لون (Levene) مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به جدول (۴) سطح معنی‌داری آزمون لون، در مواردی که $\text{Sig} < 0.05$ باشد، آزمون t با فرض عدم برابری واریانس‌ها و در سایر موارد آزمون t با فرض برابری واریانس انجام می‌گیرد. از آنجایی که سطح معنی‌داری همه شاخص‌های کیفیت زندگی بزرگ‌تر از ۰,۰۵ است فرض برابری واریانس پذیرفته می‌شود.

در نهایت با توجه به نتایج به دست آمده در جدول (۴) سطح معنی‌دار آزمون تی برای بعد اجتماعی کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد که وجود تفاوت معنی‌دار بین نظرات دو گروه را اثبات می‌کند. در حالی که بعد اقتصادی و زیست محیطی این مقدار بیشتر از ۰,۰۵، که عدم تفاوت را در بین نظرات دو گروه را اثبات می‌کند. در مجموع متغیر کیفیت زندگی با سطح معنی‌داری کمتر از ۰,۰۵ و مثبت بودن

آماره‌های تفاوتی معنی‌دار بین زنان و مردان را اثبات می‌کند. در نتیجه جنسیت فرد بر میزان کیفیت زندگی تاثیر داشته و میزان ارزیابی کیفیت زندگی در بین مردان بیش از زنان بوده است.

جدول ۴: مقایسه میانگین ابعاد متغیر کیفیت زندگی در بین مردان و زنان روستایی

سطح معنی‌دار	آماره t	آزمون لون		آماره‌های توصیفی		جامعه	
		سطح معنی‌دار	آماره f	انحراف معیار	میانگین		
۰,۱۸۴	۱,۳۳	۰,۸۶۷	۰,۰۲۸	۰,۲۹۸	۲,۷۹	مرد	اقتصادی
				۰,۳۱۵	۲,۷۴	زن	
۰,۰۳۶	۲,۱۰	۰,۴۶۱	۰,۵۴۶	۰,۳۵	۲,۹۳	مرد	اجتماعی
				۰,۳۶	۲,۸۳	زن	
۰,۴۸۲	۰,۷۰	۰,۴۴۸	۰,۵۷۸	۰,۳۳	۳,۲۸	مرد	زیست محیطی
				۰,۳۸	۳,۲۴	زن	
۰,۰۲۹	۲,۱۹	۰,۶۴۸	۰,۲۰۹	۰,۲۴	۲,۹۶	مرد	کیفیت زندگی
				۰,۲۵	۲,۸۹	زن	

ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

تحلیل خوشه‌ای کیفیت زندگی

تحلیل خوشه‌ای یک روش چند متغیری است که هدف آن طبقه‌بندی یک نمونه از آزمودنی‌ها یا اشیاء براساس مجموعه‌ای از متغیرها است که نتیجه‌ی آن تشکیل گروه‌هایی با اعضاء مشابه است (بشلیده، ۳۹۱: ۴۶۲). دلیل اصلی استفاده از تحلیل خوشه‌ای، تشکیل گروه‌هایی از روستاها در واحدهای مشابه به نام خوشه می‌باشد. هدف، این است که زیرگروه‌های همگن از کیفیت زندگی زنان و مردان را در بین روستاهای نمونه شناسایی کنیم. در این تحلیل از روش خوشه بندی K-Means استفاده شده است.

جدول ۵: تعیین مرکز خوشه جهت دسته بندی روستاها بر اساس کیفیت زندگی

ANOVA		خوشه‌ها			متغیرها
سطح معنی‌داری	F	خوشه سوم	خوشه دوم	خوشه اول	
۰,۰۲۳	۸,۷۸	۱۵۳,۶۰	۱۵۵,۱۷	۱۴۹,۳۵	کیفیت زندگی مردان
۰,۰۲۴	۸,۶۰	۱۴۶,۸۰	۱۵۵,۱۸	۱۵۱,۷۱	کیفیت زندگی زنان
۰,۰۵۰	۵,۸۱	۳۰۰,۴۰	۳۱۰,۳۴	۳۰۱,۰۶	کل

ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

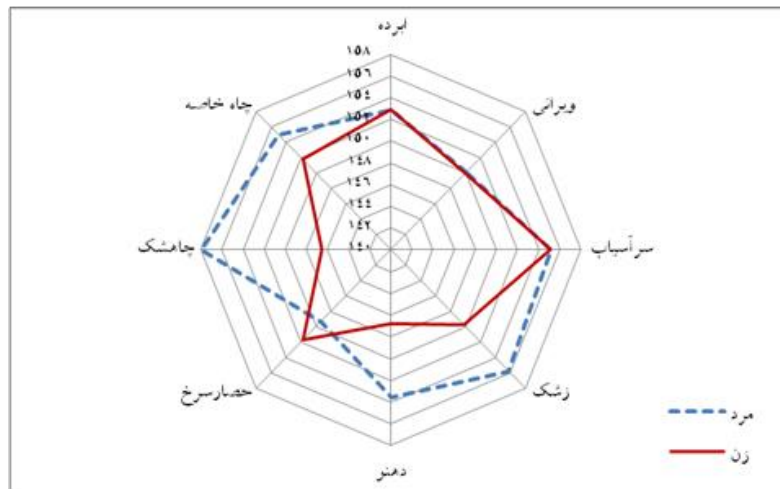
براساس جدول، مراکز نهایی خوشه‌ها، میانگین هر متغیر در داخل هر خوشه می‌باشد. در واقع، این مراکز ویژگی‌های هر پاسخگوی نوعی برای هر خوشه را انعکاس می‌دهد. مقادیر میانگین متغیرها در خوشه دوم نسبتاً بیش از دو خوشه دیگر که بالا در نظر گرفته شده است. که بیانگر این است که در خوشه دوم وضعیت کیفیت زندگی بهتر از دو خوشه دیگر است. نتایج جدول ANOVA نشان می‌دهد که کدام متغیرها بیشترین نقش را در خوشه بندی دارند. دیدگاه مردان از کیفیت زندگی با مقدار $F(8,7)$ در سطح خطای کوچک تر از ۰,۰۱، بیشترین نقش را در جداسازی خوشه‌ها از هم دارد.

همانگونه که در جدول (۶) و نمودار (۲) مشاهده می‌شود در کیفیت زندگی، روستای سرآسیاب نسبت به دیگر روستا در خوشه‌ی بالا، که نشان دهنده از دیدگاه زنان و مردان از شاخص‌های کیفیت زندگی در روستا شان نسبت به روستاهای مورد مطالعه در سطح مطلوب تری است. روستای دهنو در خوشه‌ی پایین قرار گرفته‌اند. در بین روستاهای مورد مطالعه روستای چاهشک از نظر مردان و روستای سرآسیاب از نظر زنان مطلوب‌ترین روستاها بوده‌اند.

جدول ۶: تحلیل خوشه‌ای روستاهای مورد بررسی براساس کیفیت زندگی

روستا	مرد	دسته بندی روستاها	زن	دسته بندی روستاها	کل	دسته بندی روستاها
ابرده	۱۵۲,۸۳	متوسط	۱۵۲,۸۷	متوسط	۳۰۵,۷	متوسط
چاه خاصه	۱۵۴,۹۹	متوسط	۱۵۱,۸۱	متوسط	۳۰۶,۸۱	متوسط
چاهشک	۱۵۷,۹۱	بالا	۱۴۶,۵۷	پایین	۳۰۴,۴۸	متوسط
حصار سرخ	۱۴۹,۳۵	پایین	۱۵۱,۷۱	متوسط	۳۰۱,۰۶	متوسط
دهنو	۱۵۳,۶	متوسط	۱۴۶,۸	پایین	۳۰۰,۴	پایین
زشک	۱۵۵,۸	بالا	۱۴۹,۷۵	متوسط	۳۰۵,۵۵	متوسط
سرآسیاب	۱۵۵,۷	بالا	۱۵۵,۱۷	بالا	۳۱۰,۳۴	بالا
ویرانی	۱۵۰,۱	متوسط	۱۴۹,۹۹	متوسط	۳۰۰,۰۹	متوسط

ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

نمودار ۲: تحلیل خوشه‌ای روستاهای مورد بررسی براساس تفکیک جنسیت کیفیت زندگی

نتیجه گیری

بهبود کیفیت زندگی در یک مکان و یا برای اشخاص و گروه‌های خاص همواره کانون اصلی توجه برنامه ریزان بوده است. در واقع بهبود کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای، یکی از مهمترین اهداف سیاست‌های عمومی آن جامعه است. در نواحی روستایی، هدف کیفیت زندگی، تثبیت جمعیت خانوارهای روستایی و دسترسی عادلانه آنها از زمین و منابع روستاهاست (پور طاهری و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۹). لذا در این پژوهش، سنجش کیفیت زندگی و تبیین عوامل موثر بر آن در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مورد بررسی قرار گرفته است و دیدگاه زنان و مردان روستایی از کیفیت زندگی در روستاهای بالای ۱۰۰ خانوار بخش شاندیز صورت گرفته است. نتایج آزمون t نشان داد که در بین ابعاد کیفیت زندگی، بعد زیست محیطی با سطح معنی دار کمتر از ۰,۰۵ و مثبت بودن آماره تی از مطلوبیت بیشتر برخوردار است. مقایسه دیدگاه زنان و مردان در منطقه مورد مطالعه براساس نتایج آزمون t دو نمونه‌ای مستقل نشان داد که متغیر کیفیت زندگی با سطح معنی داری کمتر از ۰,۰۵ و مثبت بودن آماره تی تفاوتی معنی دار بین زنان و مردان را اثبات می‌کند. در نتیجه جنسیت فرد بر میزان کیفیت زندگی تاثیر داشته و میزان ارزیابی کیفیت زندگی در بین مردان بیش از زنان بوده است. براساس همین آزمون، شاخص‌های بعد اجتماعی کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد که وجود معنی دار بین نظرات دو گروه را اثبات می‌کند. در حالی که بعد اقتصادی و زیست محیطی این مقدار بیشتر از ۰,۰۵، که عدم تفاوت را در بین نظرات دو گروه را اثبات می‌کند. در نهایت براساس تحلیل خوشه‌ای، روستای سرآسیاب مطلوبترین روستا و روستای دهنو نامطلوبترین روستا از لحاظ شاخص‌های کیفیت زندگی هستند. که بیانگر این است که قرار گرفتن در محدوده شهرهای بزرگ (شاندیز) و مهاجر پذیر بودن توانست بر کیفیت زندگی مردم روستای سرآسیاب تاثیر گذار باشد.

کتابنامه

— بدری سید علی، رضوانی محمدرضا و قرنچیک مجید (۱۳۹۲) سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در نواحی روستایی، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال ۲۴، پیاپی ۵۰، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۲، صفحه ۵۴-۷۴

- بریمانی فرامز، بلوچی عثمان (۱۳۹۲) ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از سامانه های هوشمند، پژوهش های روستایی، دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۲، صفحه ۵۸۵-۶۱۳
- بشلیده کیومرث (۱۳۹۱)، روش های پژوهش و تحلیل آماری مثال های پژوهش با SPSS و AMOS، انتشارات دانشگاه شهید چمران: اهواز.
- بوستانی داریوش، ابتکاری محمد حسین و محمدپور احمد (۱۳۹۱) ارزیابی شاخص های کیفیت زندگی در نواحی روستایی کشور، فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، سال اول، شماره چهارم، پاییز ۱۳۹۱، صفحه ۱۹۵-۱۶۷
- پور طاهری مهدی، افتخاری عبدالرضا رکن الدین، فتاحی احد ا. (۱۳۹۰) ارزیابی کیفیت زندگی روستایی، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۶، تابستان ۱۳۹۰، صفحه ۳۱-۱۳
- رستمی فرحناز و همکاران (۱۳۹۲) «نقش عضویت در تشکل های روستایی بر سطح سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی زنان روستایی»، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۲، ص ۱-۱۴.
- رضوانی، محمدرضا؛ منصوریان، حسین و احمدی، فاطمه (۱۳۸۹)، «ارتقای روستا به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی-مطالعه موردی: شهرهای فیروزآباد و صاحب در استان لرستان و کردستان»، مجله پژوهش های روستایی، دوره ۱، شماره ۱، دی ماه، صص ۳۳-۶۵
- رضوانی، محمدرضا و منصوریان، حسین (۱۳۸۷)، «سنجش کیفیت زندگی : بررسی مفاهیم، شاخص ها، مدل ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی»، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۳، صص ۱-۲۶.
- قاسمی سید رامین و همکاران (۱۳۹۲) «سنجش کیفیت زندگی مرتبط با سلامت در زنان مناطق روستایی کرمانشاه و برخی عوامل مرتبط با آن» مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران، دوره بیست و سوم شماره ۱۰۹ بهمن سال ۱۳۹۲ صص (۱۷۳-۱۸۱).
- علی زاده جابر، برقی حمید، افشاری حمید (۱۳۹۲) سنجش و ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از تکنیک روش تشابه به گزینه ایده آل فازی، پژوهش های روستایی، دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۲، صفحه ۶۱۵-۶۴۰
- عنبری، موسی (۱۳۸۹)، «بررسی تحولات کیفیت زندگی در ایران (۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵)»، مجله توسعه روستایی، سال ۱، شماره ۲، صص ۱۸۱-۱۴۹.
- غفاری، غلامرضا؛ میرزایی، حسین و کریمی، علیرضا (۱۳۹۰)، «بررسی رابطه بین صنعت و کیفیت زندگی-مقایسه موردی مناطق روستایی شهرستان قروه»، مجله توسعه روستایی، سال ۳، شماره ۴، صص ۲۰۰-۱۸۰.
- فرجی سبکبار حسنعلی و همکاران (۱۳۹۰) «سنجش کیفیت زندگی در مناطق روستایی» فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۴، شماره ۴ زمستان ۱۳۹۰، صفحات ۲۷-۴۸.
- قالیباف محمداقبر و همکاران (۱۳۹۰) ارزیابی کیفیت زندگی شهری، مجله جغرافیا (فصلنامه علمی- پژوهشی انجمن جغرافیای ایران) دوره جدید، سال نهم، شماره ۳۱، زمستان ۱۳۹۰ صص ۳۳-۵۳.
- قرنجیک، عبدالمجید (۱۳۸۹)، «سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی با رویکرد کیفی-نمونه موردی دهستان جعفر بای جنوبی شهرستان ترکمن»، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه تهران.
- گراوندی شهپر و پاپ زن عبدالمجید (۱۳۹۲)، واکاوی رضامندی زنان روستایی شهرستان هرسین از کیفیت زندگی خود، فصلنامه علمی - پژوهشی زنان جامعه، سال چهارم، شماره چهارم، زمستان ۲۹
- محمدی یگانه بهروز، نباتی عباس و چراغی مهدی (۱۳۹۱) تبیین اثرات اجرای طرح های هادی بر بهبود کیفیت زندگی در نواحی روستایی، مجله مسکن و محیط روستا شماره ۱۳۹، پاییز ۱۳۹۱، صفحه ۹۹ تا ۱۱۲

— محمودی، عادل (۱۳۹۰)، «تحلیل تطبیقی شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات فرسوده درون شهری- نمونه موردی: محله‌های خانی‌آباد و شوش منطقه ۱۲ شهر تهران»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد رشته شهرسازی گرایش برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشگاه تربیت مدرس.

— مرکز آمار و اطلاعات استانداری خراسان رضوی، ۱۳۹۳

- Bloom D, Craig P, Malaney, Pia N.(2000) " The Quality of Life in Rural Asia"
- Deller. S. , Tsai .T , W. Marcouiller .D, B.K. English. D, (2001) " The Role of Amenities and Quality of Life In Rural Economic Growth" American J. of Agricultural Economics, Volume 83, Issue 2 . Pp. 352-365 .
- Don A. Dillman & Kenneth R. Tremblay JR (1998), " The Quality of Life in Rural America".
- Brereton Finbarr , Bullock Craig , Clinch J. Peter , Scott Mark (2011) "Rural change and individual well-being - the case of Ireland and rural quality of life- " European Urban and Regional Studies April 2011 vol. 18 no. 203-227.
- O'Brien. D, Wegren. S & Patsiorkovsky. V (2010), " Sources of Income, Mental Health and Quality of Life in Rural Russia ". Europe-Asia Studies , Volume 62, Issue 4, 2010.